

2021. GADA PAŠVALDĪBUVĒLĒŠANU PRIEKŠVĒLĒŠANU AĢITĀCIJAS PERIODA MONITORINGA ZIŅOJUMS

IEVADS

Likumdevējs priekšvēlēšanu aģitācijas veikšanai ir paredzējis speciālu regulējumu, tas ir noteikts Priekšvēlēšanu aģitācijas likumā. Tā 1. panta 4. punkts nosaka: *“Priekšvēlēšanu aģitācijas periods — laika posms no 120. dienas pirms vēlēšanām līdz vēlēšanu dienai. Ja Saeima ir atlaista vai atsaukta vai republikas pilsētas dome vai novada dome tiek atlaista, vai tiek izsludinātas atkārtotas vēlēšanas, priekšvēlēšanu aģitācijas periods ir laika posms no vēlēšanu izsludināšanas dienas līdz vēlēšanu dienai.”* Ievērojot minēto, priekšvēlēšanu aģitācijas periods pirms 2021.gada pašvaldību vēlēšanām ilga no 2021.gada 6.februāra līdz 5.jūnijam. Šī perioda laikā ir piemērojamas Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma normas.

Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome atbilstoši Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 57. un 60. pantā noteiktajai kompetencei uzrauga, lai elektroniskie plašsaziņas līdzekļi ievērotu Satversmi, Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumu, kā arī citus likumus, tostarp Priekšvēlēšanu aģitācijas likumu, jo viens no NEPLP uzdevumiem priekšvēlēšanu aģitācijas periodā ir uzraudzīt, lai priekšvēlēšanu aģitācijas materiāli elektronisko plašsaziņas līdzekļu radio un televīzijas programmā, kā arī pakalpojumos pēc pieprasījuma tiktu izvietoti atbilstoši Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma prasībām, kā arī, lai elektroniskie plašsaziņas līdzekļi ievērotu likumā noteiktos aizliegumus un uzliktos pienākumus.

I. ELEKTRONISKO PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU MONITORINGS

Priekšvēlēšanu aģitācijas perioda monitorings tika veikts saskaņā ar “Nacionālās elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomes darbības plānu 2021. gada pašvaldību vēlēšanu priekšvēlēšanu aģitācijas perioda uzraudzībai”. Darbības plānā NEPLP definēja veicamās darbības pirms un pēc priekšvēlēšanu aģitācijas perioda, kā arī tā laikā. Plānā ir noteiktas konkrēti veicamās darbības, to izpildes termiņš un noteikts atbildīgais NEPLP sekretariāta departaments. Jāuzsver, ka gan pirms priekšvēlēšanu aģitācijas perioda, gan tā laikā NEPLP sadarbojās arī ar citām institūcijām, piemēram sniedza informāciju Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam par konkrētu radio vai televīzijā demonstrētu raidījumu atbilstību Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma prasībām un ziņoja par uzsāktajiem administratīvo pārkāpumu procesiem, tāpat NEPLP sadarbojās ar Nacionālo informācijas aģentūru “LETA”, kā arī Centrālo vēlēšanu komisiju.

Viens no NEPLP darbības virzieniem bija vērsts uz elektronisko plašsaziņas līdzekļu informēšanu un brīdināšanu par Priekšvēlēšanu aģitācijas likumā noteiktajiem ierobežojumiem un pienākumiem, kas elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem ievērojami priekšvēlēšanu aģitācijas perioda laikā. Elektronisko plašsaziņas līdzekļu informēšana tika īstenota gan izvietojot NEPLP interneta vietnē attiecīgus brīdinājumus un atgādinājumus, gan informējot elektroniskos plašsaziņas līdzekļus ar e-pastu starpniecību, kā arī komunicējot sociālo mediju platformā “Twitter”, nosūtīt informatīvas vēstules un izplatot preses relīzes. Nepieciešamības gadījumā NEPLP pārstāvji elektronisko plašsaziņas līdzekļu pienākumus skaidroja arī telefoniski.

2021.gada 28.janvārī tika apstiprinātas NEPLP Vadlīnijas elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbībai priekšvēlēšanu aģitācijas perioda laikā, kas pieejamas arī NEPLP mājaslapā internetā sadaļā “Normatīvie akti” – “Nozari regulējošie NEPLP lēmumi” – “NEPLP Vadlīnijas elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbībai priekšvēlēšanu aģitācijas perioda laikā”. Tāpat norādāms, ka 2021.gada 26.februārī norisinājās NEPLP organizēts vebinārs, kurā tika prezentētas minētās vadlīnijas elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbībai priekšvēlēšanu aģitācijas perioda laikā, kurā piedalījās vairāk kā 60 pārstāvju no dažādiem elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem. Tāpat NEPLP mājaslapā internetā ir izvietots arī informatīvs materiāls “Kas jāievēro, veidojot raidījumus un tos vadot priekšvēlēšanu aģitācijas perioda laikā?”, kurā definēti galvenie nosacījumi, veidojot raidījumus priekšvēlēšanu aģitācijas perioda laikā. Pieejams NEPLP mājaslapā internetā sadaļā “NODERĪGI” – “Vēlēšanas”.

NEPLP ieskatā tādējādi tika veiktas preventīvas darbības, lai veicinātu elektronisko plašsaziņas līdzekļu izpratni par Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma noteikumiem un elektronisko plašsaziņas līdzekļu pienākumiem priekšvēlēšanu aģitācijas perioda laikā.

NEPLP pēc savas iniciatīvas veica pastāvīgu elektronisko plašsaziņas līdzekļu radio un televīzijas programmu monitoringu, kopumā analizējot ne mazāk kā desmit tūkstošu raidstundu. Monitoringa mērķis bija pārbaudīt, vai elektroniskie plašsaziņas līdzekļi ievēro Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma 3. panta pirmajā daļā noteikto slēptās priekšvēlēšanu aģitācijas aizliegumu un citus likumā noteiktos aizliegumus, piemēram, aģitācijas materiālu aizliegumu konkrētos laika periodos. Jāatzīmē, ka NEPLP elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbībā ir konstatējusi vairākus iespējamus Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma pārkāpumus. Kopumā par Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma pārkāpumiem NEPLP uzsākusi 6 administratīvo pārkāpumu procesus, par atsevišķiem pārkāpumiem piemērots administratīvais sods – naudas sods, bet citas administratīvo pārkāpumu lietas vēl tiek izskatītas. Salīdzinājumā ar priekšvēlēšanu aģitācijas periodu pirms Rīgas domes ārkārtas vēlēšanām 2020.gadā, priekšvēlēšanu aģitācijas periodā pirms 2021.gada pašvaldību

vēlēšanām uzsākto administratīvo pārkāpumu procesu skaits ir samazinājies par pusi. Tādējādi secināms, ka NEPLP veiktās preventīvās darbības ir nodrošinājušas, ka palielinās elektronisko plašsaziņas līdzekļu izpratne par pienākumiem un ierobežojumiem priekšvēlēšanu aģitācijas periodā, tādējādi samazinoties arī pārkāpumu skaitam.

Par konstatēto, veicot elektronisko plašsaziņas līdzekļu radio un televīzijas programmu monitoringu, sabiedrība tika informēta ar NEPLP sagatavoto preses relīžu starpniecību, ievietojot tās gan NEPLP mājaslapā internetā, gan izplatot tās interneta ziņu portālos. Vērtējot aizvadītā priekšvēlēšanu aģitācijas perioda uzraudzības izpildi, secināms, ka prevencijas un elektronisko plašsaziņas līdzekļu informēšanas darbības virziens atzīstams par veiksmīgu – NEPLP savas kompetences robežās ir veikusi gan preventīvo darbu, gan liela apjoma monitoringu, kā arī, piemērojot tiesību normas, konstatējusi iespējamus tiesību normu trūkumus, par kuriem diskutēt un novērst nākotnē, izstrādājot tiesību normu grozījumus vai jaunas vadlīnijas normu piemērošanā. Lai diskutētu par iespējamām izmaiņām normatīvajā regulējumā, NEPLP ir aicinājusi uz diskusiju arī Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroju, kā arī elektronisko plašsaziņas līdzekļu nozares pārstāvjus.

Secināms, ka arī turpmāk NEPLP būtu jāveic preventīvi pasākumi, informējot un atgādinot elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem par to pienākumiem priekšvēlēšanu aģitācijas perioda laikā, tādējādi palīdzot elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem labāk izprast tiesību normu regulējumu un vienlaikus mazinot administratīvo pārkāpumu izdarīšanu nākotnē.

II. KOMERCIĀLIE ELEKTRONISKIE PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI

1. Radio programmas

Veicot radio programmu monitoringu, NEPLP izlases kārtībā monitorēja vairākas radio programmas, izvēloties medijus, kuru programmās ir būtisks ziņu raidījumu vai ar politiskām aktualitātēm saistītu raidījumu īpatsvars un kas ir populāri dažādās auditorijās, tāpat, ņemot vērā, ka pašvaldību vēlēšanās tiek ievēlētas vietējās pašvaldību domes, īpaša uzmanība tika pievērta vietējām un reģionālajām radio programmām. Priekšvēlēšanu aģitācijas periodā lielākoties monitorētas šādas komerciālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu radio programmas: “Radio SWH”, “STAR FM”, “Radio Skonto”, “Eiropas Hītu Radio”, “Baltkom radio”, “Radio PIK”, “Divu Krastu Radio”, “Kurzemes radio”, “Radio Rēzekne”, “Mix MF”, “Radio 1”, “Rietumu radio”, taču tika veikts arī citu radio programmu izlases veida monitorings.

Izvērtējot visa priekšvēlēšanu aģitācijas perioda monitoringā konstatēto, secināts, ka politisko partiju, partiju apvienību un atsevišķu politiķu atspoguļojums komerciālo elektronisko

plašsaziņas līdzekļu radio programmās visā priekšvēlēšanu aģitācijas periodā kopumā galvenokārt bijis saistīts ar Saeimas vai Ministru kabineta darbu, Covid-19 aktualitātēm, aktualitātēm kaimiņvalstīs, konkrētās dienas vai nedēļas notikumiem, kā arī ar atsevišķu politiku darbībām un izplatītajiem paziņojumiem. Atsevišķās komerciālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu radio programmās politiskie spēki pieminēti tikai ziņu un informatīvo raidīju ietvaros, tiem dienas laikā vairākkārtīgi atkārtojoties, taču programmu ietvaros netika izvietoti atsevišķi īpaši vēlēšanām veidoti raidījumi un priekšvēlēšanu debates. Nereti aktualitātes, kas saistītas ar vēlēšanām, izskanējušas arī ziņu raidījumu ietvaros, ziņu izlaidumos sniegta informācija arī par pašvaldību vēlēšanām pieteiktajiem kandidātu sarakstiem, tostarp minot dažādu kandidējošo partiju un to apvienību nosaukumus. Tāpat ziņu raidījumos klausītāji informēti arī par politisko spēku tēriņiem priekšvēlēšanu aģitācijas veikšanai, kā arī sniegta praktiska informācija, kad, kur un kā iespējams nobalsot vēlēšanās.

Monitoringa gaitā konstatēts, ka vairākās komerciālo radio programmās izvietoti raidījumi, kas saistīti ar pilsētu un pašvaldību aktualitātēm. Šo raidījumu ietvaros īsi tiek atspoguļotas konkrētās pilsētas vai pašvaldības aktualitātes. Monitoringa gaitā konstatēts, ka lielākoties šajos raidījumos atspoguļotā informācija par pašvaldībām bijusi pozitīva, izceļot paveiktos darbus, kā arī raksturojot nākotnes plānus. Taču atsevišķu raidījumu formāts veidots ne tikai kā aktualitāšu nolasīšana, bet arī intervijas veidā. Atsevišķās radio programmās diskusiju raidījumos kā dalībnieki regulāri piedalījušies deputātu kandidāti, kā arī pašvaldību vadītāji un viņu vietnieki. Tādi raidījumi ir, piemēram, raidījums “Preiļu novada aktualitātes”, “Daugavpils novada aktualitātes” un citi. Šādu raidījumu ietvaros galvenokārt tiek pārrunātas aktualitātes saistībā ar notikumiem pilsētā, saimnieciskiem un kultūras jautājumiem. Tomēr NEPLP atzīmē, ka konkrētu politisko spēku deputātu kandidātu piedalīšanās raidījumos atbilstoši priekšvēlēšanu aģitācijas periodā noteiktajiem noteikumiem ir īpaši izvērtējama, ņemot vērā sabiedrības interesi zināt tieši konkrētā deputāta kandidāta viedokli, kā arī ņemot vērā nepieciešamību nodrošināt godīgus dažādu politisko spēku konkurences apstākļus. Atsevišķos gadījumos šāda tipa raidījumu ietvaros NEPLP konstatējusi iespējamu slēptu priekšvēlēšanu aģitāciju un uzsākusi administratīvo pārkāpumu procesus.

Vērtējot priekšvēlēšanu aģitācijas periodu kopumā, NEPLP secina, ka komerciālo radio programmās izvietoto ziņu raidījumu saturu politisko aktualitāšu kontekstā lielākoties veido ziņu aģentūru sagatavotie materiāli, tātad ievērojama daļa atspoguļoto politisko aktualitāšu radio programmās, iespējams, ir balstītas tikai ziņu aģentūru radītajā saturā, bez elektroniskā plašsaziņas līdzekļa veiktas analīzes un citu žurnālistikas metožu izmantošanas. Tādējādi rodas situācija, kurā ziņu aģentūras pastarpināti var ietekmēt medijos pieejamo informāciju, kura

sasniedz ievērojamu sabiedrības daļu un daļēji veido sabiedrības izpratni par notikumiem un aktualitātēm valstī. Politisko partiju nosaukumi, kā arī atsevišķu deputātu vārdi, komerciālo radio programmās visa priekšvēlēšanu aģitācijas perioda laikā izskanējuši saistībā ar jautājumiem par Covid-19 krīzes seku risināšanu, reformām dažādās nozarēs, tāpat politiskie spēki, atsevišķi deputāti un ministri pieminēti saistībā ar aktualitātēm nozarēs un politiskajās partijās vai to apvienībās. Monitorējot priekšvēlēšanu aģitācijas periodā komerciālo radio programmās izvietotos raidījumus NEPLP ir konstatējusi arī slēptas priekšvēlēšanu aģitācijas izvietojumu. Slēptā priekšvēlēšanu aģitācija izpaudusies kā deputāta kandidāta izteikšanās par sev vēlamajiem tematiem, piemēram, pārstāvētā politiskā spēka rīcību dažādās situācijās, tādējādi izceļot savas un pārstāvētā politiskā spēka pozitīvās iezīmes. Tāpat konstatēts, ka atsevišķos gadījumos raidījumu vadītāji studijas viesus – deputātu kandidātus – nepiesaka kā deputātu kandidātus, tādējādi neinformējot auditoriju par konkrētās personas balotēšanas vēlēšanās.

Vērtējot priekšvēlēšanu aģitācijas periodā nodrošināto politisko spēku vienlīdzīgu atspoguļojumu raidījumu ietvaros, NEPLP konstatējusi, ka, salīdzinot ar iepriekšējām vēlēšanām, komerciālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmās specifiskie ierobežojumi priekšvēlēšanu aģitācijas periodā ir tikuši ievēroti, kā arī ir ticis nodrošināts samērīgs dažādu politisko spēku atspoguļojums. Tāpat komerciālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu radio programmās priekšvēlēšanu aģitācijas perioda laikā aģitācijas materiāli (reklāmas materiāli) ir izvietoti atbilstoši Priekšvēlēšanu aģitācijas likumā noteiktajām prasībām.

2. Televīzijas programmas

Komerčiālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu televīzijas programmu, tāpat kā radio programmu, monitorings tika veikts izlases veidā, izvēloties programmas, kurās tika izplatīti dažādi ziņu vai diskusiju raidījumi, kuros atspoguļota jaunākā informācija un politiskās aktualitātes. Priekšvēlēšanu aģitācijas periodā galvenokārt tika veikts šādu komerciālo televīzijas programmu monitorings: “Re:TV”, “TV3”, “RīgaTV 24”, “Pirmais Baltijas Kanāls”, taču izlases kārtībā tika veikts arī citu televīzijas programmu monitorings.

Monitoringa dati norāda, ka, līdzīgi kā radio programmās, arī televīzijas programmās politisko partiju un deputātu kandidātu atspoguļojums galvenokārt bija saistīts ar Saeimas vai Ministru kabineta darbu, konkrētās dienas vai nedēļas aktualitātēm, kā arī atsevišķu partiju vai politiķu veiktajām darbībām un izplatītajiem paziņojumiem. Televīzijas raidījumos ir novērojama plašāka atspoguļoto notikumu analīze, iesaistot dažādus viedokļu paudējus, tostarp nozaru ekspertus u.tml. Līdz ar to pretēji novērotajai tendencei radio programmu saturā,

televīzijas raidījumu veidotāji mazina ziņu aģentūru ietekmi uz mediju darba kārtību un saturu, kas nonāk līdz iedzīvotājiem.

Programmā RīgaTV 24 tiek demonstrēti tādi informatīvie raidījumi kā “Preses klubs”, “Dienas personība”, “Globuss”, “Nacionālo interešu klubs”, “Uz līnijas”, “Kur tas suns aprakts”; “Kārtības rullis”; “Ziņu TOP5”, “Vēlais ar Streipu” taču jāsecina, ka lielākoties pārbaudītajā laika posmā šajos raidījumos tiek apspriesti esošās Saeimas darba kārtības jautājumi saistībā ar Covid-19 ierobežojumiem, sabiedrības attieksme pret valdības darbu, drošības jautājumi un vakcinācijas procesa norise. Tuvojoties vēlēšanu datumam, programmā RīgaTV 24 tiek veidoti divi politisko debašu raidījumi, kuros uzaicināti piedalīties pārstāvji no vairākām vadošajām partijām (Ventspils un Rēzeknes), raidījumi tiek veidoti sabiedriskā pasūtījuma ietvaros un ir atbilstoši aģitācijas noteikumiem. Tāpat priekšvēlēšanu kontekstā un sabiedriskā pasūtījuma ietvaros ir veidoti vēl divi raidījumi, kuros tiek diskutēts par sabiedrībai nozīmīgām tēmām vēlēšanu kontekstā, par to kā notiks vēlēšanas, kā strādās vēlēšanu iecirkņi, kādi drošības pasākumi tiks ievēroti, kas jāievēro cilvēkiem dodoties un vēlēšanu iecirkņiem. Arī raidījumu “Uz līnijas” un “Dienas personība” ietvaros tiek sniegtas atbildes uz jautājumiem par vēlēšanu norisi.

Televīzijas programmā Re:TV galvenokārt saistībā ar vēlēšanu aktualitātēm tiek izplatīti ziņu raidījumi, tēmas saistītas ar notiekošo pašvaldībās un kandidātu sarakstu iesniegšanu 2021.gada 5.jūnija pašvaldību vēlēšanām. Taču, tuvojoties vēlēšanām, programmas ietvaros tiek atspoguļots priekšvēlēšanu diskusiju raidījumu cikls “Latvija testē pašvaldības”. Raidījuma dalībnieki ir visu attiecīgajā pašvaldībā kandidējošo partiju sarakstu pirmie numuri. Ja kāds nav ieradies, raidījuma vadītājs dod skaidrojumu deputāta kandidāta neierašanās iemeslam. Raidījuma formāts paredz kandidātu tiesības paust savu vīziju par pašvaldības attīstību, tās tēla uzlabošanu, galveno problēmu risinājumiem, kā arī sniegt atbildes uz iepriekš sagatavotiem testa jautājumiem.

Kopumā televīzijas programmās atspoguļotajās diskusijās piedalījās dažādu nozaru pārstāvji, kā arī politiķi, tajā skaitā vēlēšanām izvirzītie kandidāti. NEPLP konstatē, ka programmas veidotas tā, lai nodrošinātu samērīgu politisko spēku atspoguļojumu, kā arī to, ka nevienā no pārbaudītajām programmām nav konstatējami gadījumi, kad programmas ietvaros tiktu izcelti konkrēti politiskie spēki vai deputātu kandidāti. Tāpat komerciālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu televīzijas programmās priekšvēlēšanu aģitācijas perioda laikā aģitācijas materiāli ir izvietoti atbilstoši Priekšvēlēšanu aģitācijas likumā noteiktajām prasībām.

III. SABIEDRISKIE ELEKTRONISKIE PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI

Sabiedriskie elektroniskie plašsaziņas līdzekļi nodrošina informāciju, kas nepieciešama, lai katrs sabiedrības loceklis varētu veidot pamatotu un brīvu viedokli. Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma 3.panta ceturrtā daļa noteic: *“Sabiedriskie elektroniskie plašsaziņas līdzekļi nodrošina viedokļu daudzveidību un savā darbībā ievēro objektivitāti, pienācīgu precizitāti un neitralitāti.”* Savukārt šī panta pirmā daļa noteic, ka *“sabiedriskie elektroniskie plašsaziņas līdzekļi ir brīvi no politiskas, ekonomiskas, atsevišķu interešu grupu un citādas iejaukšanās to darbā.”*

Ar minētajām tiesību normām likumdevējs ir uzsvēris sabiedrisko elektroniskā plašsaziņas līdzekļu veidoto programmu nozīmi un ietekmi sabiedrības viedokļa veidošanā par aktualitātēm politikā, ekonomikā, sociālajā un izglītības jomā, aizsardzības u.c. jautājumos. Līdz ar to likumdevējs ir noteicis sabiedriskajiem elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem sevišķi augstus standartus programmu un raidījumu veidošanā, neietekmējoties no kādas konkrētas sabiedrības grupas interesēm, bet gan rūpējoties par visas sabiedrības interesēm un vajadzībām. Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likums nosaka konkrētus uzdevumus, kas izpildāmi sabiedriskajiem elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem, veidojot to radio un televīzijas programmas un pakalpojumus.

Kopumā sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmās izvietotais saturs priekšvēlēšanu periodā bijis koncentrēts uz dažādu nozaru un sabiedrībā aktuālu problēmu atspoguļošanu, vienlaikus skatītāji un klausītāji tikuši informēti par priekšvēlēšanu un citām aktualitātēm gan regulāros ziņu izlaidumos, gan īpaši veidotos raidījumos, kuros atspoguļoti politisko spēku un deputātu kandidātu viedokļi konkrētos jautājumos, kā arī izteikti pieņēmumi par novērotajām tendencēm priekšvēlēšanu aģitācijas periodā.

Ņemot vērā sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmu veidošanas uzdevumus un standartus, konstatējams, ka sabiedrisko mediju saturā ir izvērstāka un padziļinātāka aktualitāšu, tostarp politisko aktualitāšu, analīze. Sabiedriskie mediji, izmantojot ziņu dienesta resursus, veicot notikumu izpēti un analīzi, nepaļaujoties uz ziņu aģentūru radīto saturu, mazina ziņu aģentūru ietekmi uz mediju darba kārtību un saturu, kas nonāk līdz iedzīvotājiem, nodrošinot alternatīvu notikumu atspoguļojumu. Tādās sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmās kā “LTV1”, “Latvijas Radio 1”, “Latvijas Radio 4 – Doma laukums” politiskās aktualitātes tikušas atspoguļotas ne tikai ziņu raidījumos, bet arī intervijās un diskusiju raidījumos, kuri veidoti īpaši pirms pašvaldību vēlēšanām, nolūkā atspoguļot sabiedrībai nozīmīgus tematus un dot iespēju skatītājiem un klausītājiem uzzināt politisko partiju un partiju apvienību, kā arī atsevišķu deputātu nostāju konkrētos aktuālos jautājumos. Šajos raidījumos aicināti piedalīties gan dažādu politisko partiju pārstāvji, gan nozaru eksperti,

žurnālisti, uzņēmēji un citi sabiedrībā pazīstami cilvēki. Tāpat atsevišķu raidījumu ietvaros tiek demonstrēti iepriekš sagatavoti sižeti gan par politiskajām partijām, deputātu kandidātiem, gan īsi apkopojumi, kuros atspoguļoti partiju un partiju apvienību piedāvājumi konkrētu nozaru sakārtošanai.

Programmā “LTV1” informācija, kas saistīta ar politisko spēku atspoguļojumu un deputātu kandidātiem, kā arī sabiedriskās domas aptaujas rezultātiem galvenokārt atspoguļota ziņu raidījumu ietvaros. Atspoguļojot sabiedriskās domas aptaujas rezultātus, tika demonstrēts, kuru partiju vai partiju apvienību popularitātes līmenis ir palielinājies, bet kuru – samazinājies, taču tika demonstrēts visu partiju un partiju apvienību popularitātes līmenis, tā kā nav uzskatāms, ka kāda no partijām vai to apvienībām būtu tikusi īpaši izcelta. Programmā izvietoti arī raidījumi, kas veidoti īpaši politisko spēku atspoguļošanai, piemēram, raidījums “Izvēlies nākotni! / Pašvaldību vēlēšanas. Debates...”, kura ietvaros tiek organizētas debates starp vienas pašvaldības deputātu kandidātiem. Visiem kandidātiem tiek nodrošināts līdzvērtīgs laiks savas pozīcijas paušanai. Monitoringa rezultāti liecina, ka politisko partiju nosaukumi, kā arī atsevišķu deputātu kandidātu uzvārdi izskan bieži un arī saistībā ar vēlēšanām. Taču politisko spēku atspoguļojums uzskatāms par vispārīgu, īpaši neizceļot nevienu politisko spēku. Arī informējot skatītājus par politisko partiju programmām un to reitingiem tika atspoguļots plašs politisko partiju un deputātu kandidātu loks. Politisko debašu vai diskusiju raidījumu ietvaros aicinātie kandidāti pārstāvēja dažādas politiskās partijas, kas bija samērīgi un tajos netika konstatēta slēpta aģitācija. Tāpat, lai informētu par sabiedrības attieksmi pret vēlēšanām dažādās pilsētās un ciemos, raidījuma “Panorāma” ietvaros tika izvietota rubrika “Tautas panorāma”, kurā tika atspoguļoti dažādi iedzīvotāju viedokļi par vietējām vietvarām, to darbībām, nepieciešamajām izmaiņām, kā arī attieksme pret vēlēšanām kopumā.

Programmā “Latvijas radio 1” izvietoti ne tikai ziņu raidījumi, bet arī intervijas gan ar politiķiem, gan dažādu nozaru ekspertiem, tāpat izvietoti arī diskusiju raidījumi, piemēram, “Krustpunktā”, “Rīta intervija”, “Labrīt”, “Pusdiens”. Raidījumos kā dalībnieki ir bijuši uzaicināti dažādu politisko partiju pārstāvji, tādējādi nodrošinot viedokļu dažādību. Piemēram, raidījuma “Krustpunktā” ietvarā atspoguļotas intervijas arī ar dažādu pašvaldību deputātu kandidātiem. Tāpat “Latvijas radio 1” programmā biežāk izskan dažādi ziņu apkopojumi “Pusdiens”, “Dienas notikumu apskats”, kuros daļa uzmanības veltīta priekšvēlēšanu aktivitātēm.

Programmā “Latvijas radio 4 – Doma laukums” uz tādiem raidījumiem kā “Sīkāka informācija”, “Doma laukums” un “Darbojošās personas” kā viesi tiek aicināti arī politisko spēku pārstāvji un deputātu kandidāti. Programmas ietvaros tiek veidotas diskusijas par aktuāliem

jautājumiem pašvaldībās, piemēram, ceļu tīkla sakārtošanu, izglītības iestādēm, un sabiedrisko transportu. Raidījuma “Darbojošās personas” ietvaros kā studijas viesi ir arī deputātu kandidāti. Raidījuma formāts: pa vienam raidījumam katru maija mēneša ceturtdienu četrās lielākajās pašvaldībās Latvijas reģionos: Zemgalē – Jelgavas pilsēta, Kurzemē – Liepājas pilsēta, Vidzemē – Valmieras novads un Latgalē – Daugavpils pilsēta. Raidījuma viesi ir četru politisko partiju deputātu kandidāti no partijām attiecīgajā pašvaldībā, kurām ir augstākais politiskās popularitātes reitings valstī saskaņā ar pētījuma centra SKDS vērtējumu. Savukārt raidījuma “Doma laukums” ietvaros tiek izplatīts raidījumu cikls par administratīvi teritoriālo reformu, stāvokli pašvaldībās un priekšvēlēšanu aģitācijas norisi. Aktuālos jautājumus komentē un viedokli par faktiem izsaka politologi Ilga Kreituse un Filips Rajevskis. Viņi skaidro, kā vēsturiski ir izveidojusies esošā politiskā situācija konkrētajā pašvaldībā un izsaka prognozes, kas varētu mainīties pēc vēlēšanām. Par dažādiem politiskajiem jautājumiem bieži tiek publicētas dažādu politisko partiju Saeimas deputātu viedoklis arī īsās intervijās ziņu raidījumu ietvaros.

Arī ziņu un informatīvajos raidījumos, piemēram, “Preses apskats” un “Šodien trīspadsmitos” tiek atspoguļoti viedokļi par politiskajiem notikumiem valstī un tiek izteiktas prognozes par pašvaldību vēlēšanu iespējamajiem rezultātiem.

Ņemot vērā sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmu veidošanas uzdevumus un standartus, konstatējams, ka sabiedrisko mediju saturā, tostarp informatīvajos un ziņu raidījumos, ir izvērstāka un padziļinātāka aktualitāšu, tostarp politisko aktualitāšu, analīze. No monitoringa datiem izriet, ka nav konstatējams tiešs vai netiešs atbalsts atsevišķu politisko partiju popularizēšanai, ņemot vērā, ka piedalīties raidījumos tikuši aicināti dažādu politisko partiju un partiju apvienību pārstāvji. Tāpat raidījumos aktualitātes komentēja arī žurnālisti, akadēmiķi un nozaru pārstāvji.

Ievērojot to, ka VSIA “Latvijas televīzija” programmā “LTV1” un VSIA “Latvijas Radio” izvietotajos raidījumos piedalīties un diskutēt bija aicināti politisko partiju un partiju apvienību pārstāvji, NEPLP pievērsa pastiprinātu uzmanību šajās programmās izvietoto raidījumu atbilstībai Priekšvēlēšanu aģitācijas likumā noteiktajām prasībām par priekšvēlēšanu aģitācijas izvietojumu. Veicot programmā izvietoto raidījumu monitoringu un izvērtējot un analizējot konkrētus raidījumus ar nozaru ekspertu un politisko partiju un partiju apvienību pārstāvju piedalīšanos, NEPLP ir vērtējusi, vai raidījumos nav saskatāmas slēptas priekšvēlēšanu aģitācijas pazīmes. Pārkāpumu gadījumā uzsākti administratīvo pārkāpumu procesi un piemērots administratīvais sods – naudas sods.

IV. SECINĀJUMI

NEPLP konstatē, ka salīdzinoši augstāka politisko spēku aktivitāte elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmās konstatējama priekšvēlēšanu aģitācijas perioda pēdējā – maija mēnesī. Priekšvēlēšanu aģitācijas perioda sākumā plašākas aģitācijas kampaņas konstatējama citās platformās, nevis elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos, jo daļa politisko spēku savas priekšvēlēšanu kampaņas aktīvi veica citās platformās, tostarp interneta vidē, izvietojot dažādas reklāmas un publicējot partijas, partiju apvienības vai atsevišķu deputātu kandidātu viedokļus u.c. informāciju.

Elektroniskie plašsaziņas līdzekļi, kas visaktīvāk nodrošinājuši politisko aktualitāšu atspoguļojumu un politiķu līdzdalību raidījumos ir VSIA “Latvijas televīzija”, VSIA “Latvijas Radio”, SIA “VIDZEMES TELEVĪZIJA” un AS “TV Latvija”. Tomēr NEPLP uzsver, ka, ņemot vērā ka šajās vēlēšanās tika vēlētas vietējās vietvaras, arī augstāka aktivitāte bija vērojama tieši vietējos un reģionālajos elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos. Kopumā priekšvēlēšanu aģitācijas perioda laikā elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmās tikuši atspoguļoti gan atsevišķu politiķu viedokļi, darbības, gan diskusijas par dažādiem jautājumiem un aktualitātēm, tajā skaitā par teritoriālo reformu un tās sekām. Programmās izvietotas intervijas, diskusiju raidījumi, debates. Cita starpā viedokli par deputātu kandidātiem, politiskajiem spēkiem un to iecerēm izteikuši arī klausītāji – piemēram, raidījumā “Brīvais mikrofons”, kurā klausītāji ēterā var paust savu viedokli par dažādiem jautājumiem, tostarp politiskajām aktualitātēm. Gan radio, gan televīzijas programmās izvietoti raidījumi, kas veidoti īpaši vēlēšanu atspoguļošanai.

Izvērtējot elektronisko plašsaziņas līdzekļu demonstrētos raidījumus, konstatēts, ka daļa raidījumu veidoti profesionāli, ievērojot normatīvajos aktos noteiktos raidījumu veidošanas principus, kā arī nodrošinot viedokļu daudzveidību un ikviena politiskā spēka piedalīšanos, tāpat visiem debašu dalībniekiem ticis dots vienlīdz liels laiks paust savu viedokli un argumentus par konkrētiem jautājumiem, kā arī izteikt replikas un atbildēt uz oponentu jautājumiem. Atsevišķos gadījumos NEPLP konstatējusi pārkāpumus, par kuriem uzsāktas administratīvo pārkāpumu procesi. Kopumā par priekšvēlēšanu aģitācijas noteikumu neievērošanu uzsākti 6 administratīvā pārkāpuma procesi, tāpat tika saņemtas vairākas sūdzības no elektronisko plašsaziņas līdzekļu lietotājiem.

NEPLP secina, ka, salīdzinot šo priekšvēlēšanu aģitācijas periodu ar iepriekšējiem, ir palielinājusies elektronisko plašsaziņas līdzekļu izpratne par īpašajiem noteikumiem, kas jāievēro priekšvēlēšanu aģitācijas perioda laikā. Tas skaidrojams ar NEPLP veiktajām preventīvajām darbībām pirms vēlēšanām, skaidrojot elektronisko plašsaziņas līdzekļu

pienākumus, tādējādi veicinot elektronisko plašsaziņas līdzekļu izpratni par tiesību normu piemērošanu.

NEPLP ieskatā priekšvēlēšanu aģitācijas pārkāpumi ir vieni no būtiskākajiem, kurus elektroniskie plašsaziņas līdzekļi savā darbībā pieļauj, jo šādi pārkāpumi var radīt sekas demokrātisko procesu norisei valstī. Tādēļ nepieciešams turpināt un attīstīt sadarbību gan ar citām priekšvēlēšanu aģitācijas periodu uzraugošajām iestādēm, piemēram, Korupcijas novēršanas un apkarošana biroju, gan vērtēt iespējamās nepieciešamās izmaiņas normatīvajos aktos. Tāpat NEPLP ieskatā nepieciešams turpināt veikt preventīvo darbu, skaidrojot tiesību normu saturu, kā arī noteikt mehānismu, kādā NEPLP, konstatējot iespējamu priekšvēlēšanu aģitācijas pārkāpumu, būtu iespējams ātri reaģēt un novērst to, lai turpmākajā priekšvēlēšanu aģitācijas perioda laikā līdzīgi pārkāpumi neatkārtotos.

Padomes priekšsēdētājs

Ivars Āboliņš

*DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA
ZĪMOGU*